

DOI: 10.7251/GFP1303184H

UDC: 351.74/.76

Pregledni rad

Datum prijema rada:
7. jun 2013.

Datum prihvatanja rada:
10. jun 2013.

Mr

Memić Hidajet

*Stručni saradnik advokatskog
ureda Hamde Kulenovića u
Sarajevu,
email: hitcom_7@hotmail.com*

Elektronski nadzor

- kao mjera obezbjeđenja prisustva osumnjičenog, odnosno optuženog i za nesmetano vođenje krivičnog postupka *de lege ferenda*

Sažetak: Ovim radom se ukazuje na mogućnost uvođenja *de lege ferenda* elektronskog nadzora osumnjičenog ili optuženog kao mjere obezbjeđenja prisustva osumnjičenog ili optuženog i za nesmetano vođenje krivičnog postupka, odnosno kao jedne od mjera zabrane.

Cilj rada je bio naglasiti važnost primjene informacijskih tehnologija u krivičnom postupku. Provedenim istraživanjem potvrdila su se predviđanja, odnosno utvrđene su teoretske pretpostavke za implementaciju mogućnosti uvođenja u zakonski tekst *de lege ferenda* sistema informacionog modela, tj. elektronskog nadzora prisustva osumnjičenog, odnosno optuženog kao jedne od mjera zabrane kao novog modela i korištenja resursa informacionih tehnologija u krivičnopravnom procesu te njihove iskoristivosti u praksi, posebno kod mjere obezbjeđenja prisustva osumnjičenog, odnosno optuženog u krivičnom postupku kako bi se istovremeno s većom sigurnošću postigla zaštita općih društvenih interesa i interesi lične slobode osumnjičenog, odnosno optuženog. Tim uvođenjem omogućila bi se kvalitetnija i šira primjena ostalih zakonom propisanih mjera zabrane i jamstva.

Ključne riječi: elektronski nadzor, mjere obezbjeđenja, prisustvo osumnjičenog, odnosno optuženog, mjere zabrane, informacione tehnologije.

UVODNA RAZMATRANJA

Pri razmatranju pitanja mjera koje se primjenjuju za obezbjeđenje prisustva osumnjičenog, odnosno optuženog i za nesmetano vođenje krivičnog postupka nameće se zaključak da su mjere koje se primjenjuju za obezbjeđenje prisustva osumnjičenog, odnosno optuženog i za nesmetano vođenje krivičnog postupka konstanta u svim krivično procesnim sistemima.

Prednje prije svega proizilazi iz značaja osumnjičenog, odnosno optuženog kao krivično procesnog subjekta bez čijeg prisustva nije moguće voditi i uspješno završiti krivični postupak. Postojeći zakonski modeli predviđaju: poziv, dovođenje, mjere zabrane, jamstvo i pritvor (član 123 stav 1 ZKP BiH); mjere zabrane (zabrana napuštanja boravišta i zabrana putovanja - član 126 ZKP BiH, te zabrana preduzimanja određenih poslovnih aktivnosti ili službenih dužnosti, zabrana posjećivanja određenih mjesta ili područja, zabrana sastajanja s određenim osobama, naredba da se povremeno javlja određenom državnom organu i privremeno oduzimanje vozačke dozvole - član 126a ZKP BiH kao i lišavanje slobode i zadržavanje - član 139 ZKP BiH jesu mjere koji za potrebe uspješnog vođenja krivičnog postupka objedinjavaju različite modele nadzora i prisile u svrhu mjere osiguranja prisutnosti osumnjičenog, odnosno optuženog u toku vođenja krivičnog postupka.

Ako se ima u vidu samo postojanje normi koje se primjenjuju za obezbjeđenje prisustva osumnjičenog, odnosno optuženog i za nesmetano vođenje krivičnog postupka, dobija se dojam da je koncepcija krivičnog procesa uravnotežena. Međutim, ako se uzmu u obzir zahtjevi i standardi koje pravna država postavlja pred pravosuđe, navedenim mjerama procesne pri-nude ograničavaju se različita ljudska prava i osnovne slobode osumnjičenog, odnosno optuženog, pa i prava iz kataloga prava koja propisuje Ustav BiH u članu II stav 3 kao npr.: pravo na ličnu slobodu i sigurnost iz tačke (d), pravo na slobodu kretanja i prebivališta iz tačke (m), sloboda mirnog okupljanja i sloboda udruživanja s drugima iz tačke (i) itd. U vezi s tim kao značajno pitanje postavlja se osnov i odabir mjere obezbjeđenja prisustva osumnjičenog, odnosno optuženog u krivičnom postupku za njegovo određivanje, vrijeme trajanja i mjere koje se moraju predvidjeti za sprečavanje zloupotreba do kojih tom prilikom može doći.

OBAVEZE ZAKONODAVACA PRI UREĐENJU MJERE OBEZBJEĐENJA PRISUSTVA OSUMNJIČENOG, ODNOSNO OPTUŽENOG U KRIVIČNOM POSTUPKU

Primjena mjera obezbjeđenja prisustva osumnjičenog, odnosno optuženog vezuje se za činjenicu da je njihova primjena usmjerena prema građanima, a prvenstveno osumnjičenom, odnosno optuženom za kojeg u principu važi pretpostavka nevinosti.

„[...] Načelo zakonitosti, kao najznačajnije pravno načelo u domaćem krivičnom zakonodavstvu formulisano je tako da ispunjava najviše međunarodnopravne standarde. U svom punom značenju ono ispunjava pet zahtjeva:

- samo je zakon izvor krivičnog prava (*nullum crimen sine lege scripta*),
- zabranjena je analogija u krivičnom pravu (*nullum crimen sine lege stricta*),
- zabranjena je retroaktivnost krivičnog zakona (*nullum crimen sine lege praevia*),
- zahtijeva se određenost zakonskih opisa bitnih elemenata krivičnih djela (*nullum crimen sine lege certa*),
- zahtijeva se zakonitost u kažnjavanju (*nulla poena sine lege*)” (Bačić, 1998: 72).

Obaveze zakonodavaca pri uređenju mjera obezbjeđenja prisustva osumnjičenog, odnosno optuženog koje proističu iz Evropske konvencije o ljudskim pravima i osnovnim slobodama čine čitav niz načela, preporuka i pravila konvencijskog prava o pravičnosti postupka, sankcijama i mjerama u zajednici, a one su sljedeće:

- Pretpostavka nevinosti (član 6 stav 2),
- Načelo proporcionalnosti,
- Legitimni razlozi za pritvor (član 5 stav 1c i stav 3).

Nepoštivanje od strane države potpisnice bilo kojeg od prava koje Konvencija garantuje osumnjičenom, odnosno optuženom čini sami postupak nezakonitim. Samim tim, da bi stanje *de facto* bilo odraz *de jure* stanja, nametnula se i potreba preispitivanja pojedinih instituta i zakonskih rješenja u našem krivično procesnom zakonodavstvu sa aspekta njegove usaglašenosti sa evropskim standardima. U cilju usaglašavanja sa Evropskom konvencijom o ljudskim pravima i osnovnim slobodama (član 5), odnosno evropskim standardima, Zakon o krivičnom postupku FBiH, Zakon o krivičnom postupku RS, Zakon o krivičnom postupku BD BiH i Zakon o krivičnom postupku BiH pitanju mjera obezbjeđenja prisustva osumnjičenog, odnosno optuženog posvećuju posebnu pažnju. U skladu s navedenim standardima u članu 6 ZKP BiH¹ navedena su prava osumnjičenog, odnosno optuženog.

Pretpostavka nevinosti

Pravo osumnjičenog, odnosno optuženog da se pretpostavlja njegova nevinost, jedan je od osnovnih uslova za ostvarenje prava na pravičan krivični postupak. Pretpostavka nevinosti koja je bila dio "Deklaracije prava čovjeka i građanina" još 1789. godine, i danas je zagwarantirana članom 6 stav 2 Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava koji navodi da: „[...] svako ko je optužen za krivično djelo, smatrat će se nevinim dok se njegova krivica ne dokaže u skladu sa zakonom.” Isti princip sadržan je i u članu 14 stav 2 Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima koji glasi: „[...] Svako ko je optužen za krivično djelo ima pravo da se smatra nevinim, dok se njegova krivica ne dokaže na osnovu zakona.”

U suštini, pretpostavka nevinosti znači da se prema nekoj osobi koja se tereti za krivično djelo mora postupati kao da nije počinila krivično djelo sve dok neovisan i nepristrasan Sud pravosnažnom presudom ne utvrdi njenu krivicu.

Pretpostavka nevinosti je vrelo iz kojeg izviru sve ostale pravne norme o oduzimanju slobode osobi protiv koje se vodi krivični postupak. Osumnjičenu, odnosno optuženu osobu treba tretirati kao nedužnu, što znači da joj se ne smije oduzimati sloboda zbog postojanja osnovane sumnje da je neka osoba počinila krivično djelo. Ona se ima pravo braniti sa slobode, a pritvoriti se može samo u svrhu vođenja krivičnog postupka. Pretpostavka nevinosti brani prejudiciranje ishoda postupka, odnosno korištenje pritvora kao punitivne mjere kao i postojanje obligatornog pritvora koji bi se zasnivao samo na sumnji o počinjenju krivičnog djela. Zadatak ovog načela jeste da se postojeća sumnja rasvijetli tako da se dokaže nevinost osumnjičenog, odnosno optuženog.

¹ „[...] (1) Osumnjičeni već na prvom ispitivanju mora biti obaviješten o djelu za koje se tereti i o osnovama sumnje protiv njega i da njegov iskaz može biti korišten kao dokaz u daljnjem toku postupka.

(2) Osumnjičenom, odnosno optuženom se mora omogućiti da se izjasni o svim činjenicama i dokazima koji ga terete i da iznese sve činjenice i dokaze koji mu idu u korist.

(3) Osumnjičeni, odnosno optuženi nije dužan iznijeti svoju odbranu niti odgovarati na postavljena pitanja. (član 6. stav (1), (2) i (3) ZKP BiH)”

Zakon o krivičnom postupku BiH, pretpostavku nevinosti je inkorporirao u domaće zakonodavstvo odakle proizilazi da optuženi ne snosi teret dokazivanja, već on leži na tužitelju i supsidijarno sudu, a bitno uporište nalazi u načelu *in dubio pro reo*, kroz odredbe člana 3 koji propisuje: „[...] (1) Svako se smatra nevinim za krivično djelo dok se pravomoćnom presudom ne utvrdi njegova krivnja. (2) Sumnju u pogledu postojanja činjenica koje čine obilježja krivičnog djela ili o kojima ovisi primjena neke odredbe krivičnog zakonodavstva, Sud rješava presudom na način koji je povoljniji za optuženog“. (član 3 st. 1 i 2 ZKP BiH).

Načelo proporcionalnosti

Pojam proporcionalnost ne nalazimo u Konvenciji, ali Evropski sud je kroz praksu razvio načelo proporcionalnosti. U samoj primjeni mjera obezbjeđenja prema osumnjičenom, odnosno optuženom, načelo proporcionalnosti je blisko vezano uz pravo na slobodu i pretpostavku nevinosti. Sud je primjenu načela proporcionalnosti na određivanje i trajanje pritvora izveo iz odredbe stava 1 člana 5 Konvencije prema kojoj pritvor mora biti nužan za ostvarivanje njegovih legitimnih ciljeva.

Naime, to znači da pritvor kao najteža mjera obezbjeđenja osumnjičenog, odnosno optuženog u krivičnom postupku može biti primjenjen samo kad je to apsolutno nužno, odnosno kao krajnja mjera, i samo toliko koliko je to nužno. Evropski sud je u više navrata rekao da se navedu razlozi zbog kojih bi druge mjere osim pritvaranja bile nedovoljne, jer se odluka o određivanju i trajanje pritvora može opravdati samo na osnovu relevantnih i dovoljnih razloga za zaštitu javnog interesa koji uprkos pretpostavci nevinosti pretežu nad načelom prava na slobodu.²

Načelo proporcionalnosti u našem krivičnoprocesnom zakonodavstvu se uvodi kroz vrste mjera koje se mogu poduzeti prema optuženom za osiguranje njegove prisutnosti i za uspješno vođenje krivičnog postupka, pa se tako u članu 123 stav 1 ZKP BiH taksativno navode vrste mjera:

„[...] (1) ... poziv, dovođenje, mjere zabrane, jamstvo i pritvor...“

U stavu 2 navedenog člana ZKP BiH, zakonodavac je odredio primjenu načela proporcionalnosti kod određivanja istih. „[...] (2) Prilikom odlučivanja koju će od navedenih mjera primjeniti, nadležni organ pridržavat će se uslova određenih za primjenu pojedinih mjera, vodeći računa da se ne primjenjuje teža mjera ako se ista svrha može postići blažom mjerom.“

Zakonodavac takođe i u članu 131 stav 1 ZKP BiH određuje primjenu načela proporcionalnosti: „[...] (1) Pritvor se može odrediti samo pod uslovima propisanim u ovom zakonu i samo ako se isti cilj ne može ostvariti drugom mjerom.“

² Vidi Krepš protiv Poljske presuda od 26 jula 2001, Predstavka br. 34097/96, stav 43: „[...] Sud primjećuje da su relevantne sudske vlasti u ovom predmetu iznijele dva glavna razloga za produženje pritvora, tj. ozbiljnu prirodu samih djela za koje se teretio podnositelj i potrebu da se osigura neometan sudski postupak....“

Načelo proporcionalnosti je dodatni kriterij koji Sud mora uzeti u obzir pri izricanju i kontroli pritvora.

PROCESNE FORME MJERA OBEZBJEĐENJA PRISUSTVA OSUMNJIČENOG, ODNOSNO OPTUŽENOG U KRIVIČNOM POSTUPKU

„[...] Procesne forme koje zahtijeva Konvencija ne moraju nužno biti identične u svakom slučaju gdje se zahtijeva intervencija suda. Radi utvrđivanja osigurava li postupak adekvatne garancije mora se uzeti u obzir posebna priroda okolnosti u kojima se postupak odvija.³ Mjere za obezbjeđenje prisustva osumnjičenog, odnosno optuženog u krivičnom postupku i uspješno vođenje krivičnog postupka su određene članom 123 ZKP BiH, odnosno analognih članova ZKP RS, BD i FBiH koji su suštinski identični i glase:

„[...] (1) Mjere koje se mogu poduzeti prema optuženom za osiguranje njegove prisutnosti i za uspješno vođenje krivičnog postupka jesu poziv, dovođenje, mjere zabrane, jamstvo i pritvor...“ Pod mjerama zabrane zakonodavac je tek izmjenom i dopunom objavljenoj u “Službenom glasniku BiH” broj 53/07 taksativno nabrojao koje su to mjere, pa tako imamo: „[...] zabranu napuštanja boravišta i zabranu putovanja...” (član 126 ZKP BiH) i „[...] zabranu preduzimanja određenih poslovnih aktivnosti ili službenih dužnosti, zabranu posjećivanja određenih mjesta ili područja, zabranu sastajanja s određenim osobama, naredbu da se povremeno javlja određenom državnom organu i privremeno oduzimanje vozačke dozvole...” (126a ZKP BiH). Međutim, izmjenom i dopunom ZKP BiH objavljenoj u “Službenom glasniku BiH” broj 58/08, član 139 ZKP BiH, zakonodavac je dodao još jednu novu mjeru, a to je „[...] lišavanje slobode i zadržavanje..”

„[...] Osim što je limitativno odredio mjere prinude za obezbjeđenje prisustva osumnjičenog, odnosno optuženog, zakon je propisao još i nekoliko veoma značajnih načelnih stavova za njihovu primjenu:

1. prilikom odlučivanja koju će od navedenih mjera primijeniti, nadležni organ se mora držati uslova predviđenih u zakonu za svaku pojedinu mjeru posebno,
2. teža mjera se neće primijeniti ako se ista svrha može postići primjenom blaže mjere i
3. svaka je mjera uslovljena posebnom faktičkom situacijom koju ona mora pratiti tako da se ukida po službenoj dužnosti kada prestanu razlozi koji su je izazvali, odnosno zamjenjuju drugom blažom mjerom kada se za to steknu uslovi.

Mjere prinude se primjenjuju pod dva opšta uslova:

1. da postoji određena opasnost koju primjenom procesne prinude treba otkloniti i koja procesnu prinudu opravdava. Opasnost mora biti konkretna, a njena procjena je nekad data unaprijed u zakonu, a nekad prepuštena ocjeni Suda u svakom slučaju posebno i
2. da postoji osnovana sumnja da je lice prema kojem se primjenjuje prinuda izvršilac krivičnog djela. (Sijerčić-Čolić, 2005:379)

³ Vidi De Wilde, Oms i Versyp protiv Belgije presuda od 18. juna 1971, Predstavke br. 2832/66, 2835/66 i 2899/66, Serija A br. 12, stav 78,

Iz same zakonske forme člana 123 ZKP BiH, vidljivo je da je zakonodavac u stavu 1 ujedno i rangirao mjere prema njihovoj težini, pa tako najblaža mjera jeste poziv, a najteža pritvor. U zakonskom opisu mjera obezbjeđenja prisustva osumnjičenog, odnosno optuženog se ne predviđa mogućnost upotrebe informaciono-komunikacijskih tehnologija - (ICT-a) što bi doprinijelo jeftinoj, brznoj, pouzdanoj provjeri i primjeni nekih od lakših mjera obezbjeđenja prisustva osumnjičenog, odnosno optuženog.

Pregledom zakonskih mjera za obezbjeđenje prisustva osumnjičenog, odnosno optuženog i za nesmetano vođenje krivičnog postupka se može reći da se krivičnoprocesno zakonodavstvo Bosne i Hercegovine nastoji uskladiti sa međunarodnim standardima o pravima čovjeka i smjernicama koje se nalaze u presudama Evropskog suda za ljudska prava. Shodno tom nastojanju usklađivanja sa međunarodnim standardima o pravima čovjeka, zakonska rješenja nastoje odgovoriti na specifičnosti političkog i društvenog uređenja i stepen razvoja Bosne i Hercegovine, kao i na suzbijanje kriminaliteta, te organizaciju sistema krivičnog pravosuđa, a u prilog tome nastojanju ide i istraživanje u ovom radu.

Upotreba informaciono-komunikacijskih tehnologija u svrhu obezbjeđenja prisustva osumnjičenog, odnosno optuženog za nesmetano vođenje krivičnog postupka

Radna hipoteza ovog rada jeste: moguće je načiniti informacioni model elektronskog nadzora osumnjičenog, odnosno optuženog koji je sposoban automatizirano tj. elektronski obavljati funkciju mjere zabrane tj. nadzora osumnjičenog, odnosno optuženog u krivičnom postupku koji će doprinijeti djelotvornijoj zaštiti općih društvenih interesa i interesa lične slobode osumnjičenog, odnosno optuženog u krivičnom postupku.

Primjenom informacionih tehnologija, svakodnevnim usavršavanjem na tržištu, pojavio se i cijeli niz alata, kako tehničkih, tako i programskih, koji omogućuju kvalitetan razvoj predloženog modela, što i konstantnim padom cijena tehnološke osnove preporučuje jeftinu, brzu i pouzdanu provjeru prisustva osumnjičenog, odnosno optuženog. Postoje razvijeni mnogi koncepti i modeli koji u sebi objedinjuju konvencionalne tehnike. Korištenje resursa informacionih tehnologija danas je vrlo rašireno u svijetu po pitanju izvršenja kazne zatvora kao i bezbjedonosnim sistemima u civilnoj primjeni.

„[...] U svijetu je već odavno poznat i u velikoj mjeri prihvaćen koncept izvaninstitucionalnog tretmana osoba koje su počinile neko kazneno djelo. Naime, kazna lišenja slobode već je dulje vrijeme u svjetskim razmjerima podvrgnuta ozbiljnoj kritici. Pri tome se najčešće navode četiri temeljna razloga: visoka stopa penološkog recidivizma (osoba koja je jednom bila u penalnoj ustanovi ponovo dospijeva u penalnu ustanovu), sve veća prenapučenost penalnih institucija, koja dovodi do pogoršanja uvjeta života i tretmana u njima; sve veći novčani izdaci države za financiranje takvih ustanova te sve brojnije spoznaje o malim pozitivnim i velikim negativnim efektima tretmana u takvim ustanovama.” (Jandrić, 2006: 1033-1034).

Iz tog razloga važno je sačiniti informacioni model koji će biti u stanju kvalitetno zaštititi slobode garantirane Evropskom konvencijom za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda kao i njenim protokolima. Takav informacioni model koji će ujedno štiti

garantirane slobode, odnosno optuženog i u realnom vremenu izvršavati posao nadzora i osiguranja njegove prisutnosti u krivičnom postupku. Informacioni model u sebi sadrži nekoliko različitih zakonom propisanih modela, odnosno može sadržavati i jedan model u kojemu će se izuzimati različite mjere iste zakonom propisane karakteristike.

Primjena informacionih tehnologija kroz mjeru elektronskog nadzora osumnjičenog, odnosno optuženog u krivičnom postupku, uz jasnu organizacijsku strukturu te uvođenje u zakonski tekst *de lege ferenda* može doprinijeti djelotvornijoj zaštiti općih društvenih interesa i interesa lične slobode osumnjičenog, odnosno optuženog u krivičnom postupku.

Pod informacionom tehnologijom se u ovom kontekstu podrazumijeva korištenje elektronskih i kompjuterskih alata /sredstava za praćenje kretanja, odnosno lociranje nosioca prilagođenog sredstva elektronskim uređajem koji osoba nosi na svom tijelu (tzv. elektronska narukvica).

Značajno za postavljenu hipotezu jeste integracijsko povezivanje u komunikacijskom procesu sudsko-policijskih organa kao učesnika krivičnoprocesnog postupka, a bitno je zbog podjele informacija između učesnika u procesu i način na koji se informacija prosljeđuje između učesnika u procesu, kako bi se u alarmantnoj situaciji promptno djelovalo. Za potrebe dokazivanja mogućnosti uvođenja informacionog modela tj. elektronskog nadzora kao mjere obezbjeđenja prisustva osumnjičenog, odnosno optuženog sačinjen je anketni upitnik koji je dostavljen braniteljima, sudijama, tužiteljima te policijskim organima koji učestvuju u krivičnim postupcima pri sudovima u BiH.

Istraživanje-anketa je provedena među direktnim sudionicima pravosudnog procesa s ciljem da se utvrdi mogućnost uvođenja informacionog modela tj. elektronskog nadzora kao mjere obezbjeđenja prisustva osumnjičenog, odnosno optuženog, kao i zadovoljstvo ispitanika trenutnim kvalitetom zakonske norme koja se odnosi na mjere obezbjeđenja prisustva osumnjičenog, odnosno optuženog u krivičnom postupku.

Instrument ankete koja je provedena sastoji se od tri temeljne grupe pitanja:

- ocjena tvrdnji o stvarnoj korelaciji medija i učesnika u pravosudnom procesu institucija, te istog uticaja na pravosudne institucije prilikom donošenja odluke o određenju ili produženju mjera obezbjeđenja prisustva osumnjičenog, odnosno optuženog u krivičnom postupku, sadrži 6 (šest) pitanja,
- ocjena tvrdnji o načinu pristupa zakonskim razlozima za donošenja odluke o određenju ili produženju mjera obezbjeđenja prisutnosti osumnjičenog, odnosno optuženog u krivičnom postupku sudija, tužilaca i branitelja osumnjičenog ili optuženog s aspekta učesnika krivičnog postupka, sadrži 18 (osamnaest) pitanja i
- ocjena tvrdnji - o mogućnosti uvođenja u zakonski tekst *de lege ferenda* sistema informacionog modela, tj. elektronskog nadzora prisustva osumnjičenog, odnosno optuženog kao jedne od mjere zabrane, sadrži 6 (šest) pitanja.

Pomoću anketnog upitnika prikupljena su mišljenja sudionika u istraživanju, sudija, tužilaca i branitelja koji se bave krivično procesnim pravom i službenika MUP-a i Državne

agencije za istrage i zaštitu (SIPA) koji su uključeni u rad pravosudnih institucija na osnovu čega se određuju stavovi o postavljenom upitu. Međutim, iako su anketirani direktni sudionici pravosudnog procesa, uočena je različita percepcija s aspekta učesnika krivičnog postupka anketiranih u zavisnosti od grupe pitanja i ticanja institucije, odnosno posla koji obavljaju ili obnašaju. Naposljetku, treba zaključiti da postoji relativna ujednačenost slaganja kod ocjene tvrdnje o mogućnosti uvođenja u zakonski tekst *de lege ferenda* sistema informacionog modela, tj. elektronskog nadzora prisustva osumnjičenog, odnosno optuženog kao jedne od mjere zabrane.

Na osnovu prikupljenih podataka donose se zaključci, te se utvrđuje mogućnost i prednost nove mjere elektronskog nadzora kao mjere obezbjeđenja prisustva osumnjičenog, odnosno optuženog u krivičnom postupku. Pitanja se težinski određuju pomoću Likertove skale od 1 do 5, kriteriji se ocjenjuju od beznačajnog, odnosno ne slaganja, do vrlo značajnog, odnosno potpunog slaganja sa modelom.

Metodom deskripcije, komparacije vjerovatnosti i sinteze, opisuju se i upoređuju postojeći načini obezbjeđenja prisustva osumnjičenog, odnosno optuženog u krivičnom postupku sa novom mjerom elektronskog nadzora. Izgled anketnog upitnika dat je u prilogu ovoga rada.

Uzorak je odabran prema problematici na terenu, odnosno upit je postavljen prema osobama sa dugogodišnjim iskustvom u pravosuđu. Kroz analizu dobivenih podataka izvršena je statistička obrada rezultata ankete što je dalo argumentaciju iznesenu u radu te je ujedno data ocjena mogućnosti uvođenja *de lege ferenda* elektronskog nadzora kao mjere obezbjeđenja prisustva osumnjičenog, odnosno optuženog u krivičnom postupku.

U provođenju ankete sudjelovalo je 135 anketiranih koji obavljaju poslove u pravosuđu.

Statistička obrada pitanja ukazuje da je najveći broj 63, odnosno više od 2/3 ocijenio tvrdnje potpunog slaganja, da bi uvođenjem *de lege ferenda* elektronskog nadzora kao zakonske norme koja bi u potpunosti zadovoljila kvalitet alternativnog rješenja o preventivnom lišenju slobode kao mjere obezbjeđenja prisustva osumnjičenog, odnosno optuženog u krivičnom postupku, odnosno kao jednu od mjera zabrane.

Uopće se ne slažem	8 odgovora	6 %
Uglavnom se ne slažem	7 odgovora	5 %
Nemam mišljenje-ne znam	8 odgovora	6 %
Uglavnom se slažem	49 odgovora	36 %
Potpuno se slažem	63 odgovora	47 %

Time se zaključuje da je moguće *de lege ferenda* primijeniti elektronski nadzor kao mjeru obezbjeđenja prisustva osumnjičenog, odnosno optuženog u krivičnom postupku.

Uvođenjem elektronskog nadzora bi se uspješno zamijenio postojeći klasični model *povremenog javljanja određenom organu* i samim tim zadovoljile bi se potrebe za kvalitetnijom i sigurnijom kontrolom osumnjičenog, odnosno optuženog, a bez narušavanja garantovanih osnovnih ljudskih prava, te ujedno omogućio veći procenat otkrivenosti zlo-

upotrebe određene mjere zabrane, kao i bolja povezanost unutar organizacijskih oblika sudsko-policijskih organa (on-line način rada).

Komparativna analiza primjene sistema elektronskog nadzora de lege ferenda kroz ZKP Italije i ZKP Republike Srbije

Provedenim istraživanjem utvrđene su mogućnosti uvođenja *de lege ferenda* elektronskog nadzora kao potpuno nove mogućnosti nadzora poštovanja, ograničenja i zabrana izrečenih mjera od strane suda. Elektronski nadzor kao mjera *de lege ferenda* je mjera samo dopunjujućeg karaktera u odnosu na jednu ili više mjera zabrane iz člana 126 i člana 126a, čijom bi se primjenom omogućio djelotvorniji pregled poštovanja izrečenih ograničenja i zabrana.

Predloženi informacioni model elektronskog nadzora poštovanja, ograničenja i zabrana izrečenih mjera, prikladniji je i sigurniji za upotrebu u sudsko-policijskoj praksi od uobičajenih, propisanih mjera zabrane.

Ovakvo rješenje nije novost u Evropi, koriste ih i pravosudna ministarstva brojnih evropskih država kao što su Holandija, Francuska, Belgija i Švedska, a mjeru elektronskog nadzora nalazimo i u odredbama Italijanskog zakona o krivičnom postupku koji u članu 275 bis navodi:

„[...] 1. Pri određivanju mjere kućnog pritvora, također i kao zamjene za kustodijalni nadzor u zatvoru, sudac može, ako smatra potrebnim u odnosu na prirodu i stepen mjere nadzora u konkretnom slučaju, propisati postupke nadzora pomoću elektronskih sredstava ili drugih tehničkih naprava, ako za to postoji pripremljenost pravosudne policije. Istom odlukom sudac određuje pritvor u zatvoru ako optuženik odbija upotrebu navedenih alata i naprava.

2. Optuženik prihvaća primjenu sredstava i naprava nadzora iz stava 1 odnosno odbija njihovu upotrebu izričito izjavom pred službenikom ili agentom zaduženim za provedbu rješenja kojim je određena mjera. Izjava se dostavlja sucu koji je donio rješenje i tužiocu, zajedno sa zapisnikom iz člana 293 stav 1.

3. Optuženik koji je prihvatio upotrebu sredstava i naprava iz stava 1 dužan je omogućiti postupak postavljanja naprave i pridržavati se ostalih uputa.”⁴

„[...] Britanska vlada je 1999. godine uvela elektronske narukvice. Od tada je s ruku 15.000 zatvorenika skinut taj uređaj, a trenutačno ga nosi 2.000 osuđenih osoba. Oko pet posto, tj. 681 osuđena osoba vraćena je u zatvor zbog kršenja pravila o kretanju.”⁵

4 Codice di procedura penale ,Parte prima, Libro quarto, Misure Cautelari, Titolo I, Misure cautelari personali, Capo I, Disposizioni generali, Art.275-bis. Particolari modalità di controllo,-)Gazzetta ufficiale della Repubblica Italiana, n. 250 del 24 ottobre 1988. Articolo inserito dall'art. 16, comma 2, del D.L. 24 novembre 2000, n. 341 convertito con modificazioni nella L.19 gennaio 2001, n.4. <http://www.altalex.com/index.php?idnot=36788>

5 <http://www.jutarnji.hr/osudenici-ce-smjeti-na-posao-s-elektronskim-narukvicama-/283583/> (datum pristupa 06.03.2011.godine)

U našem susjedstvu, u Republici Srbiji, u krivičnoprocesno zakonodavstvo unesena je mjera elektronskog nadzora kao nova mogućnost za primjenu nadzora poštovanja, ograničenja i zabrana izrečenih mjera.

„[...] (10) Sud može naložiti da se prema okrivljenom kome je određena jedna ili više mera iz st. 1 i 2 ovog člana, primeni elektronski nadzor radi kontrolisanja poštovanja ograničenja koja su okrivljenom određena, pod uslovom da to neće škoditi zdravlju okrivljenog. Uređaj za lociranje okrivljenog (odašiljač), na zglob ruke ili noge okrivljenog, odnosno na drugi način, pričvršćuje stručno lice, koje pri tom okrivljenom daje detaljna uputstva o načinu rada uređaja. Stručno lice rukuje i uređajem kojim se daljinski prati kretanje okrivljenog i njegov položaj u prostoru (prijemnik). Elektronski nadzor obavlja organ unutrašnjih poslova, Bezbednosno-informativna agencija ili drugi državni organ.“ (član 136 stav 10 ZKP RS (Službeni glasnik Republike Srbije, broj 72/2009).

„[...] (11) Mere iz st. 2 i 10 ovog člana mogu se odrediti i kao samostalne mere, ako su potrebne u cilju zaštite oštećenog ili svedoka, sprečavanja da okrivljeni utiče na saučesnike ili prikrivače, ili ako postoji opasnost da okrivljeni dovrši započeto krivično delo, ponovi krivično delo, odnosno učini krivično delo kojim preti.“ (član 136 stav 11 ZKP RS (Službeni glasnik Republike Srbije, broj 72/2009).

Trenutno u BiH je aktuelan problem nedovoljnih kapaciteta zatvora što je još jedan od razloga uvođenja navedenog sistema, odnosno zbog čega je neophodno uvesti nove, alternativne metode zatvora i pritvora kakve postoje u zemljama EU i zemljama u našem okruženju. Ova mjera bi u potpunosti zamjenila mjeru „naredba da se povremeno javlja određenom državnom organu,“ a ujedno bi ona suštinski bila supstitut mjeri pritvora koji se određuje zbog opasnosti od bjekstva i mjeri jamstva. Međutim, i pored toga što bi predstavljala dopunsku mjeru obezbjeđenja prisustva osumnjičenog u krivičnom postupku i uspješno vođenje krivičnog postupka, nema zakonske smetnje da bi se primjenjivala zajedno i sa mjerom jamstva. Naime, zakonodavac uspješno kombinuje mjere zabrane iz člana 126 i člana 126a, sa jamstvom, što bi u praksi, ako bi se ove zakonske mogućnosti adekvatno i optimalno koristile, trebalo bi da dovedu do veće primjene kako mjere iz člana 126 i člana 126a, tako i jamstva, a što bi onda ukupno, po logici stvari, trebalo da u znatno većoj mjeri i supstituiše pritvor kao svakako najrepresivniju mjeru.

„[...] U nastojanju da se ograniči zatvorski nadzor čl. 275 bis predviđa posebne oblike nadzora na daljinu u izvršenju kućnoga pritvora (tzv. «elektronska narukvica»), koje sudac određuje prema stupnju i prirodi mjera opreza u konkretnom slučaju. Mogućnost primjene toga oblika nadzora uvjetovana je pristankom osobe da se podvrgne mjeri, a u slučaju neprihvatanja sudac nema drugog izbora osim određivanja nadzora u zatvoru.”(Caraceni, 2002: 94).

Mogućnost primjene oblika elektronskog nadzora uvjetovana je pristankom osobe da se podvrgne mjeri, a u slučaju neprihvatanja sudac nema drugog izbora osim određivanja pritvora, osim u slučaju ako se radi o osobi koja ima ugrađen pejsmejker (elektronski uređaj za elektrostimulaciju rada srčanog mišića). U takvim i sličnim slučajevima sud bi morao da stekne ubjeđenje da uređaj za nadzor neće štetiti zdravlju osumnjičenog, odno-

sno optuženog. Naime, u takvim slučajevima predlagač mjere bi trebao da pribavi stručno mišljenje-nalaz ljekara specijaliste da li takav uređaj škodi zdravlju osumnjičenog, odnosno optuženog.

To znači, da osnovni uslov za primjenu ovakvog posebnog tehničkog načina kontrole nadzora, jeste da neće biti štetan po zdravlje osumnjičenog, odnosno optuženog.

„[...] Jer okolnost da učinitelja u osudi krivičnog suda očekuje neko zlo neće njegovoj suradnji oduzeti svaku dobrovoljnost barem onda ako on zahvaljujući njoj izbjegava veće zlo ili se barem tome nada.“ (Eser, 1992:182)

Ono što je veoma značajno sa finansijskog aspekta realizacije ovog rješenja jeste da su troškovi neznatni u odnosu na koristi koje se mogu imati i obzirom na troškove države po tužbama za naknadu štete, rehabilitaciju i ostvarivanje drugih prava osoba neopravdano i neosnovano lišenih slobode, što je još jedan od argumenata za uvođenje *de lege ferenda* elektronskog nadzora kao mjere za obezbjeđenje prisustva optuženog.

„[...] Državni sekretar Ministarstva pravde Vlade Republike Srbije Slobodan Homen ukazao je danas na to da će se primenom sistema elektronskog nadzora osuđenika uštedeti približno 8,76 miliona evra godišnje, od čega može da se izgradi još jedan zatvor u Srbiji.“⁶

Sistem elektronskog nadzora osumnjičenog, odnosno optuženog se može realizovati na više načina, a jedan od tih načina je pomoću elektronske narukvice za praćenje na ruci ili gležnju. Kada se protiv osumnjičenog, odnosno optuženog završi krivični postupak ili onaj dio kojim je izrečena mjera zabrane, isti uređaj se primjenjuje na drugog osumnjičenog, odnosno optuženog. Sistem elektronskog nadzora ima višestruku namjenu. On može da se koristi ne samo kada su u pitanju izricanja mjera bezbjednosti osumnjičenom, odnosno optuženom, nego i na osuđenike za lakša djela i na kraće zatvorske kazne što je već prihvaćeno u našem pravnom sistemu.

Da li su ugrožena ljudska prava i slobode primjenom mjere elektronskog nadzora

Sam način na koji bi se vršio elektronski nadzor je vrlo jednostavan i ukratko opisan. To bi izgledalo tako da osumnjičenom, odnosno optuženom se na ruci ili gležnju noge stavi transmitter (odašiljač), tj. elektronska narukvica i ujedno mu se određuje prostor za kretanje. Uređaj za nadzor lokacije instalira se kod nadležnog organa koji je zadužen za nadzor osumnjičenog, odnosno optuženog. On povezuje osumnjičenog, odnosno optuženog koji nosi narukvicu sa nadzornim centrom. Čim osumnjičeni, odnosno optuženi napusti prostor koji je elektronski ucrtan, uređaj o tome šalje signal centralnoj monitorskoj jedinici.

U tehničkom smislu to bi izgledalo tako što bi odašiljač koji bi nosio osumnjičeni, odnosno optuženi u vidu narukvice ili sličnog uređaja bio u stalnoj vezi sa prijemnikom koji je kod ovlašćenog državnog organa zaduženog za nadzor osumnjičenog, odnosno optuženog. Tako bi svako njegovo kretanje bilo registrovano kao i skidanje elektronske

⁶ Počelo izvršavanje elektronskog nadzora osuđenika u kućnom pritvoru - <http://www.personalmag.rs/tag/elektronski-nadzor/> (datum pristupa 06.03.2011.godine)

narukvice. Čim bi osumnjičeni, odnosno optuženi narukvicu odbacio, to bi automatski bilo uočeno i istovremeno bi se uputila informacija sudu da je prekršena odredba o izrečenoj mjeri zabrane što bi značilo njegovo odustajanje od te mjere pa bi uslijedilo pritvaranje osumnjičenog, odnosno optuženog.

Ove narukvice se kombinuju sa različitim komunikacijskim sistemima i tehnologijama i koriste se u kombinaciji sa GPS satelitskim signalom i signalom mobilne mreže (GSM/GPRS, UMTS), kako bi se omogućio prenos signala narukvice putem GPS ili mobilne mreže neprekidno ili u određenim vremenskim intervalima prenosi do centra nadležne službe koja vrši nadzor osumnjičenog, odnosno optuženog.

Međutim, samim stavljanjem na tijelo odašiljača (transmitera), osumnjičenom, odnosno optuženom postavljaju se dva pitanja i to:

- da li se ugrožavaju ljudska prava i slobode, odnosno da li se narušava pravo na lični integritet i ljudsko dostojanstvo i
- da li ova mjera djeluje represivno.

Naime, u suštini navedena metoda ne predstavlja ništa veće narušavanje prava na lični integritet i ljudsko dostojanstvo od uzimanja biometrijskih podataka za lična dokumenta.

Međutim, s obzirom na veoma brzi razvoj informacionih tehnologija, u praksi zapadnih zemalja već imamo ugradnju RFID (Radio-frequency identification) čipova pod kožu operativnim putem u tijelo osobe kojoj je izrečena mjera elektronskog nadzora. (Američki Department of Rehabilitation and Correction (ODRH) u Ohio, zatvorenike prati pomoću RFID tehnologije. Uz njih, na ovaj način zatvorenike prate i u Michiganu, Kaliforniji i Illinoisu.)

U takvom slučaju bi bilo diskutabilno da li sama ugradnja transmitera narušava pravo na lični integritet i ljudsko dostojanstvo, jer sama mogućnost primjene ovog oblika nadzora, uvjetovana je pristankom osobe kojoj je izrečena navedena mjera elektronskog nadzora.

Na prvi mah ova mjera djeluje prilično represivno, ali ona to u suštini nije, iz više razloga:

- za osumnjičenog, odnosno optuženog, dakle osobu još pod pretpostavkom nevinosti, povoljnija je od klasičnog pritvora,
- ova mjera omogućava širu primjenu ostalih zakonom propisanih mjera zabrane iz člana 126 i člana 126a.

Zakonom propisane mjera zabrane iz člana 126 i člana 126a, supstitutivnog su karaktera u odnosu na najagresivniju zakonom propisanu mjeru tj. pritvor, a samim tim se ne ugrožavaju ljudska prava i slobode.

Primjenom informacionih tehnologija tj. elektronskog nadzora osumnjičenog, odnosno optuženog kao jedne od mjera zabrane u svrhu obezbjeđenja prisustva osumnjičenog, odnosno optuženog u krivičnom postupku, dolazi se do zaključka da:

- su zadovoljeni postavljeni uvjeti zaštite ljudskih prava i sloboda,
- policijski organi brže djeluju u slučaju bjekstva osumnjičenog, odnosno optuženog,
- smanjuju se troškovi krivičnog postupka, i
- unapređuje se saradnja i integracijsko povezivanje u komunikacijskom procesu sudsko-policijskih organa kao učesnika krivičnoprocesnog postupka.

Iako su ljudska prava neotuđiva i ne mogu biti oduzeta nikome, ne znači da se ne mogu nikada ograničiti ili poreći. To znači da, kada je pravo izraženo u obliku pravne norme, granice toga prava treba da se odrede, pravo na slobodu neke osobe može biti ograničeno pravnom odredbom da ona može biti nadzirana, uhapšena ili pritvorena.

ZAKLJUČAK

Pod uticajem međunarodne zajednice, a svakako zbog korupcije i organiziranog kriminala koji je danas na nivou koji ugrožava daljnji razvoj Bosne i Hercegovine kao države, reforma krivičnog postupka stavljena je kao jedan od prioriteta. Stalno širenje granica krivičnopravne zaštite koje nameću novi oblici kriminaliteta, preuzete obaveze iz međunarodnih ugovora i konvencija, kao i nepostojanje ili nerazvijenost drugih sredstava kojima bi se snažnije od krivičnog prava suzbilo neko društveno opasno ponašanje, uslovalo je radikalne reforme u ZKP BiH. Uvode se novi pravni pojmovi i instituti, a iz same poplave brojnih izmjena i ispravki ZKP BiH⁷ jasno je da ovim zakonskim projektom ne završava razvoj krivičnog procesnog prava u BiH. Naprotiv, taj specifični razvojni proces tek je otvoren.

Krivičnoprocesno zakonodavstvo Bosne i Hercegovine, a prije svega ZKP kao njegov glavni reprezent treba da bude u cijelosti usaglašeno sa standardima Evropske unije, a time i sa tendencijama prisutnim u savremenoj nauci krivičnoprocesnog prava i rješenjima prisutnim u savremenom komparativnom zakonodavstvu uopće. Novim zakonskim tekstom treba stvoriti normativnu osnovu za željeni stepen efikasnosti krivičnog postupka, a što se može postići samo pod uslovom usaglašavanja njegovog sadržaja s označenim standardima.

Usaglašavanje krivičnoprocesnog zakonodavstva s ovim standardima, a time i sa tendencijama savremene krivičnopravne nauke i sa rješenjima koja su prisutna u savremenom komparativnom krivičnoprocesnom zakonodavstvu je u funkciji onoga što predstavlja prioritet: to je efikasna borba protiv svih vidova kriminaliteta i zaštita ljudskih prava i sloboda.

Shodno iznesenom tako i po pitanju mjera obezbjeđenja prisustva osumnjičenog, odnosno optuženog treba se okrenuti sistemskim rješenjima i regulaciji koja vodi prema poželjnom stepenu regulacije sigurnosti da osumnjičeni ili optuženi bude prisutan tokom vođenja krivičnog postupka, a da se pri tom zaštite opći društveni interesi i interesi lične slobode osumnjičenog, odnosno optuženog.

⁷ Službeni glasnik Bosne i Hercegovine, br. 3/03. sa izmjenama i ispravkama objavljenim u Službenimglasnicima BiH 03/03, 32/03, 36/03, 26/04, 63/04, 13/05, 48/05, 46/06, 76/06, 29/07, 32/07, 53/07, 76/07, 15/08, 58/08, 12/09, 16/09, 93/09.

Prvi korak u razvoju tog sistema jeste prihvatiti pozitivnu praksu zemalja koje su sistem elektronskog nadzora pravno normirale i unijele u sistem krivičnoprocesnog pravo-suda te je potrebno *de lege ferenda* uvrstiti elektronski nadzor kao mjeru zabrane.

Elektronskim nadzorom osumnjičenog, odnosno optuženog moguće je ostvariti model primjeren potrebama društva, model zasnovan na zakonitim rješenjima, realnom stanju i uslovima, koji će na osnovu svojih karakteristika moći zadovoljiti sve veću potrebu savremenog društva za efikasnom, jeftinom i univerzalnom sigurnošću koja može garantovati nadziranje osumnjičenog ili optuženog.

Uvođenjem elektronskog nadzora *de lege ferenda* kao mjere obezbjeđenja prisustva osumnjičenog, odnosno optuženog u krivičnom postupku može imati samo pozitivne učinke na funkcioniranje krivičnog postupka. Neminovno bi olakšalo rad sudske prakse prilikom donošenja odluke u postupku osporavanja osnova zakonitosti prilikom određivanja neke od mjera procesne prisile i pravičnog suđenja na koje osumnjičeni, odnosno optuženi ima pravo od samog početka krivičnog postupka.

Tim uvođenjem omogućiće se šira primjena ostalih zakonom propisanih mjera zabrane i jamstva koja sudu ostavljaju široke mogućnosti za donošenje odgovarajućih odluka u zavisnosti od postojanja konkretnih objektivnih i subjektivnih okolnosti i slučaja. Ujedno bi se pri tome i oduprijelo negaciji stanja postojećih rješenja da su neprimjerena potrebama društva, kao i procesu desocijalizacije osumnjičenog ili optuženog, te time izbjeći izolaciju, isključenje i otuđenje osumnjičenog ili optuženog iz društva prije pravosnažne odluke.

LITERATURA:

- Bačić, Franjo, "Kazneno pravo—Opći dio", Informator, Zagreb, 1998. godine,
- Caraceni, Lina, "Codice di procedura penale (Talijanski kazneni postupak) komentar - Pravni fakultet Sveučilišta u Macerati Knjiga četvrta Mjere opreza" - Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci, Biblioteka Zavoda za kaznene znanosti Mošćenica, Rijeka, 2002. godine,
- Eser, Albin, "Funkcionalne promjene procesnih maksima krivičnog prava" 182 Zbornik PFZ, 42(2) 167-191; Zagreb, 1992. godine,
- Jandrić, Anita, "Izvaninstitucionalni programi rada s ovisnicima o ilegalnim drogama: mogućnosti izricanja alternativnih sankcija punoljetnim osuđenim ovisnicima"; Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta Rijeka (1991) v. 27, br. 2, 1033-1053; Rijeka, 2006. godine,
- Sijerčić-Čolić, Hajrija „et al“; "Komentari zakona o kaznenom/ krivičnom postupku u Bosni i Hercegovini" Zajednički projekat Vijeća Evrope i Evropske unije CD izdanje - PDF format. Avgust, 2005. godine.

Izvori:

- Evropska konvencija za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda
- Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima ICCPR.
- Odabrane presude; Evropski sud za ljudska prava; Izdavač: Savet Evrope Kancelarija u Beogradu; Beograd, 2006
- Opći okvirni sporazum za mir u Bosni i Hercegovini (Dejtonski sporazum)
- ZKP BiH ("Službeni glasnik" Bosne i Hercegovine" br. 3/03, sa izmjenama i ispravkama objavljenim u Službenom glasniku BiH" br. 32/03, 36/03, 26/04, 63/04, 13/05, 48/05, 46/06, 76/06, 29/07,

32/07, 53/07, 76/07, 15/08, 58/08, 12/09, 16/09, 93/09)
 ZKP BD BiH ("Sl. glasnik BD BiH" br.10/03)
 ZKP FBiH ("Sl. glasnik FBiH" br. 35/03)
 ZKP RS ("Sl. glasnik RS" br. 50/03)
 ZKP RS ("Sl. glasnik Republike Srbije" br.72/2009, 76/2010)
 www.altalex.com
 www.ccebh.ba
 www.cest.gov.ba
 www.coe.int
 www.coe.ba
 www.echr.coe.int
 www.elmotech.com
 www.jutarnji.hr
 www.oscebih.org
 www.personalmag.rs
 www.sudbih.ba

Prilog: Statistički obrađen anketni upitnik provedenog istraživanja (% je zaokružen na cijeli broj)

Označavanjem broja u rasponu od 1 do 5 (gdje su 1 i 2 negativno područje, 3 neutralno, a 4 i 5 pozitivno područje) dajete svoju subjektivnu ocjenu postavljene tvrdnje.	-- uopće se ne slažem	- uglavnom se ne slažem	0 nemam mišljenje ne znam	+ uglavnom se slažem	++ potpuno se slažem
Percepcije domaće i međunarodne javnosti kako je BiH zemlja u kojoj su korupcija i organiz.kriminal na nivou koji ugrožava daljnji razvoj države, utiče na rad pravos. institucija.	21 16%	24 18%	32 24%	24 18%	34 25%
Postoji velika razlika između pravničke percepcije profesije i percepcije javnosti o onome što učesnici krivičnog postupka sudije, tužioci i branitelji rade kao struka.	9 7%	13 10%	15 11%	33 24%	65 48%
Mediji, krivičnopravne situacije koriste kroz obrasce za stavljanje tereta krivnje i prije samog sudskog postupka	15 11%	17 13%	27 20%	23 17%	53 39%
Prethodno stečena slika putem medija, ima uticaj na Sud prilikom donošenja odluke o mjeri obezbjeđenja prisustva osumnjičenog ili optuženog u krivičnom postupku.	14 10%	23 17%	43 32%	23 17%	32 24%
Kod razmatranja mjere obezbjeđenja prisustva osumnjič. ili optuženog u krivičnom postupku treba da se oslobodi upliva i reakcija svih onih koji nisu učesnici postupka.	10 7%	10 7%	14 10%	25 19%	76 56%
Jamstvo nije „kupljena sloboda“ kako se to obično misli već "kupljena mogućnost" da osumnj. odnosno optuženi završetak krivičnog postupka čeka na slobodi.	19 14%	12 9%	25 19%	26 19%	53 39%

Sudsko obrazloženje mora biti realno, a ne ponavljanje ranijih formulacija čime se pokazuje da uopće nije razmatran meritum zahtjeva za oslobađanje.	6 4%	8 6%	13 10%	24 18%	84 62%
Sud prilikom određivanja mjere obezbjeđenja prisustva osumnjič. ili optuženog, poseže za strožijom mjerom iako se svrha može postići blažom mjerom.	34 25%	21 16%	14 10%	15 11%	51 38%
Sudije se teško odlučuju za izricanje mjera zabrane i jamstva iz razloga što na sebe preuzimaju veliku odgovornost ukoliko optuženi uprkos izrečenoj mjeri pobjegne	10 7%	10 7%	15 11%	27 20%	73 54%
Rješenja o pritvoru po osnovu bojazni od bjekstva često nisu dovoljno obrazložena	28 21%	19 14%	23 17%	21 16%	44 33%
Tendencija je da se dvojno državljanstvo automatski posmatra u svjetlu postojanja bojazni od bjekstva što za posljedicu ima određivanje mjere pritvora bez prethodnog razmatranja individualnih, činjeničnih i pravnih okolnosti u datom predmetu.	25 19%	21 16%	20 15%	26 19%	43 32%
Dvojno državljanstvo, nepostojanje uredne prijave boravišta ili neprecizno utvrđene činjenice o urednosti dostave sudskih poziva ne smije se uzimati kao razlozi koji automatski ukazuju na to da je neophodno određivanje mjere pritvor	21 16%	20 15%	14 10%	29 21%	51 38%
Prijedlozi tužilaštva za određivanje pritvora po osnovu ometanja krivičnog postupka često nisu dovoljno utemeljeni ukazivanjem na činjenične i pravne okolnosti.	27 20%	21 16%	22 16%	21 16%	44 33%
Bojazan da bi optuženi mogao zastrašivati svjedoke mora se potkrijepiti konkretnim činjenicama. Dokazi poput izjava ovih svjed. trebaju biti predloženi na glavnom pretresu kad god se ovaj razlog koristi kao osnov za pritvor	26 19%	23 17%	18 13%	30 22%	38 28%
Ometanje toka krivičnog postupka kao osnov za izricanje mjere obezbjeđenja prisustva osumnjič. ili optuženog u krivičnom postupku prestaje prijemom potvrđene optužnice.	21 16%	23 17%	14 10%	28 21%	49 36%
Sudije i tužioci moraju analizirati zbir okolnosti, posebno težinu i prirodu djela i stepen odgovornosti kako bi osigurali postojanje dokaza koji potkrepljuju bojazan da će osoba ponoviti krivično djelo.	17 13%	17 13%	13 10%	32 24%	56 41%
Pribaviti evidenciju o prethodnim krivičnim djelima osumnjič. ili optuženog, a ona moraju biti utvrđena prije određivanja ili produžetka pritvora po osnovu bojazni od ponavljanja k.d.	21 16%	21 16%	30 22%	15 11%	48 36%
Primjena čl.132 st. (1) tač.d) ZKP BiH (kao razloga za pritvor) "[...] u vanrednim okolnostima, " zbog same nedorečenosti što su to "vanredne okolnosti" otvara se prostor za ekstenzivno tumačenje i kao razlog za određ. pritvora zahtijeva ozbiljno preispitivanje.	29 21%	19 14%	29 21%	15 11%	43 32%

Razlozi koji se navode u prijedlozima tužilaštva i rješenjima sudova ne ukazuju na koji način bi puštanje osumnjič. ili optuž. na slobodu narušilo javni red.	28 21%	20 15%	27 20%	25 19%	35 26%
Do posebnog napretka po pitanju obrazloženja same odluke pri izricanju mjere obezbjedeđenja prisustva osumnjič. odnosno optuženog došlo je nakon odluke Ustavnog suda BiH u pritvorskom predmetu Orić.	21 16%	23 17%	24 18%	27 20%	40 30%
Prijedlozi odbrane obično nisu dovoljno obrazloženi, branioci često polaze od pretpostavke da se analiza i argumenti njihovom izlaganju podrazumjevaju.	38 28%	26 19%	12 9%	24 18%	35 26%
Prijedlozi odbrane često ne sadrže pozivanje na činjenične okolnosti i na nedostatke u prijedlogu tužilaštva i sudskom rješenju.	37 27%	25 19%	13 10%	23 17%	37 27%
Prijedlozi odbrane rijetko sadrže međunarodne ili domaće norme koje bi išle u prilog slobodi osumnjičenog ili optuženog.	34 25%	23 17%	16 12%	23 17%	39 29%
Blizina i poroznost državne granice, vremenski razmak između perioda javljanja određenom državnom organu stvara mogućnost zloupotrebe izrečene mjere zabrane što se više puta i dokazalo (slučaj-Jelavić, Janković..)	10 7%	10 7%	15 11%	44 33%	56 41%
Zakonska norma bi u potpunosti zadovoljila kvalitet uvođenjem de lege ferenda alternativnog rješenja o preventivnom lišenju slobode poput elektronskog nadzora (elektronske narukvice) kao mjere zabrane	8 6%	7 5%	8 6%	49 36%	63 47%
Elektronski nadzor osumnjič. ili optuženog ne iziskuje puno dodatnih formalnih postupaka s obzirom da je automatiziran, manja je moguć. zloupotrebe kao mjere zabrane naredbe za povremeno javljanje određenom držav. organ.	10 7%	7 5%	7 5%	44 33%	67 50%
Mogućnost primjene mjere elektronskog nadzora usloviti pristankom osumnjičenog ili optuž. da se podvrgne ovom obliku nadzora	7 5%	6 4%	8 6%	42 31%	72 53%
Elektronski nadzor kao mjera obezbjedeđenja prisustva za osumnjič. ili optuženog, dakle za osobu još pod pretpostavkom nevinosti povoljnija je od klasičnog pritvora.	3 2%	1 1%	9 7%	35 26%	87 64%
Uvođenjem mjere elektronskog nadzora omogućila bi se šira primjena ostalih zakonom propisanih mjera zabrane i jamstva.	23 17%	20 15%	21 16%	28 21%	43 32%
Mjerom elektronskog nadzora ugrožavaju se ljudska prava i slobode, odnosno narušava se pravo na lični integritet i ljudsko dostojanstvo.	43 32%	27 20%	27 20%	17 13%	21 16%

PODACI O ISPITANIKU

označite (podebljajte broj, osjenčite pozadinu broja i sl.) samo jedan odgovor

A. Funkcija / radno mjesto	
Univerzitetski profesor	
Sudija	35
Tužilac	35
Branitelj	35
Stručni saradnik	10
Policijski službenik	20
Asistent	

B. Nivo na kom obavljate funkciju	
Općinski/Osnovni sud	23
Kantonalni/Okružni sud	12
Kantonalno/Okružno tužilaštvo	20
Brčko Distrikt sud	
Brčko Distrikt tužilaštvo	
Vrhovni sud F BiH	4
Vrhovni sud RS	
Ustavni sud BiH	
Ustavni sud F BiH	2
Ustavni sud RS	
Tužilaštvo BiH	20
Tužilaštvo F BiH	7
Tužilaštvo RS	
Sud BiH	27
SIPA	10
MUP F BiH	10
MUP RS	
MUP BD	

C. Dužina efektivnog radnog staža u struci0-5 godina 256-10 godina 37više od 10 godina 73

Prostor za sugestije, primjedbe:

Memić Hidajet

Stručni saradnik advokatskog ureda Hamde Kulenovića u Sarajevu,
email: hitcom_7@hotmail.com

Electronic monitoring

- as a measure to secure the presence of the suspect or the accused and for the undisturbed conduct of the criminal proceedings de lege ferenda

Summary: This article refers to the possibility of introducing *de lege ferenda* like electronic monitoring of a suspect or accused as measures to secure the presence of the suspect or the accused and for the undisturbed conduct of the criminal proceedings, or as one of the measures of prohibition. Purpose of study was to emphasize importance of implementing information technology in criminal proceedings conducted research confirmed the predictions of theoretical assumptions are determined for the implementation the possibility of introducing the legal text of *de lege ferenda* system information model, or electronic monitoring of the presence of the suspect or accused as one of the the prohibitive measures as a new model and resource usage of information technology in the criminal justice process, and their usage in practice, especially in security measures the presence of the suspect or the accused in a criminal proceeding, to be concurrently with greater certainty reach the protection of the general social interests and the interests of personal liberty of the suspect or the accused that introducing would provide better and broader application of other legally prescribed prohibition measures and guarantees.

Keywords: electronic surveillance, security measures, the presence of the suspect or the accused, the prohibitive measures, information technology.
